

Barn och sex

Ingrid Klackenborg-Larsson

Mödrars och småbarns attityd till nakenhet och småbarnens kommentarer till den fysiska könsskillnaden har undersökts. Vidare redovisas den sexualupplysning mödrarna givit sina barn under åldrarna 4–14 år och barnens lek med könsorganen från 9 mån till 9 år och mödrarnas inställning därtill. Därutöver behandlas och diskuteras köns- och socialgruppsskillnader och skillnader när det gäller moderns ålder på berörda områden.

Fil lic Ingrid Klackenborg-Larsson är psykolog vid Kliniken för studium av barns utveckling och hälsa, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

I den longitudinella undersökning som pågår vid Kliniken för Studium av Barns Utveckling och Hälsa, Karolinska sjukhuset, har under årens lopp insamlats en del data som rör barnsexualiteten. Undersökningen ingår i ett internationellt projekt, där internationella barncentret i Paris är koordinator, varför undersökningen följt ett internationellt fastställt mönster. Dessa data, som alltså här rör från en allmän utvecklingsundersökning, gör inte anspråk på att ens tillnärmelsevis ge en fullständig bild av utvecklingen på detta område. Vi tar t. ex. inte upp förekomsten av barns gemensamma sexuella lekar eller onani som tvångssymptom eller kastrationskomplex. Men det saknas i Sverige veterligen några mera systematiskt insamlade data från yngre åldrar. Också utländska rapporter är tunnsådda. Flera författare (17, 24) betonar att deras data är inadekvata. Även om man publicerar dem, har man ingen större lust att diskutera dem. Ingen småbarnens Kinsey har här gjort sina undersökningar. Vi får hålla oss till

mödrarnas uppgifter, mödrar som väl ibland på grund av egna skuldkänslor inte alltid vill eller kan se eller är generade för att tala om vad de sett.

Material och metod

I undersökningen ingick från början 122 pojkar och 90 flickor, inalles 212 barn, huvudsakligen slumpmässigt rekryterade från Solnas mödravårdscentral. Barnen undersöktes 5 gånger under första året, 2 under andra och därefter årligen. Undersökningen startade 1955. Redogörelse för studien och samplens representativitet och sammanställning har lämnats i tidigare publikationer (8, 9). Data består av information från mödrarna inhämtad genom intervjuer och frågeformulär. Statistisk metod: χ^2 -analys.

Inställning till nakenhet och upptäckten av den fysiska könsskillnaden

Inställning till nakenhet. Mycket tidigt lär sig barn vilket kön de tillhör. Den indelningen av mänskligheten markeras för barnen ideligen under de första åren. "Du är pojke och du är som pappa, du är flicka och du är som mamma."

Hur tidigt märker barnen den fysiska könsskillnaden? Allmänt brukar antas att det är i 3-års åldern. Med detta som utgångspunkt startade vi i vår utvecklingsundersökning först vid 3 år med att ställa frågor härom till modern. Burlingham och Anna Freud (1), som bygger på sina erfarenheter från barnhem under andra världskriget, förlägger upptäckten av könsskillnaden till tiden mellan ett och två år. Det är tydligt också i vår un-

.....
Ingen småbarnens Kinsey har här gjort sina undersökningar.
.....

dersökning att flera barn uppmärksammat könsskillnaden redan vid 2 år. Sådana uppgifter har vi om en knapp femtedel av flickorna och om 7 % av pojkarna.

Bidragande orsak till att barnen tidigt uppmärksammar könsskillnaden kan väl tänkas vara att de har syskon och lekkamrater av motsatt kön och att föräldrarna visar sig nakna inför sina barn.

Frågor som berörde detta område i intervjuerna med modern, när barnen var 3—5 år gamla, hade följande lydelse: Har han (hon) haft tillfälle att se att flickor och pojkar är olika? Ser han(hon) er och pappa någon gång utan kläder? Bryr han (hon) sig om om man ser honom naken?

Dessutom sökte psykologen när barnen var 3 år gamla bedöma mödrarnas attityd till att visa sig nakna inför sina småbarn.

Tabell 1—4 ger procenttalen för mödrarnas svar på dessa frågor.

Tabell 1. Ej haft tillfälle se att flickor och pojkar är olika.

	3 år %	4 år %	5 år %
Pojkar	21	9	0
Flickor	13	10	0

Som framgår av tabell 1 och 2 har det stora flertalet vid 3 år haft tillfälle att se den fysiska könsskillnaden både hos barn och föräldrar.

Vid 5 år, då frågan endast ställdes angående barn, har alla haft den möjligheten.

Omkring 3/4 av mödrarna har bedömts som ogenerade för att visa sig nakna för sina 3-åringar. En femtedel bedömdes som något generade, och endast några få procent ansågs som mycket generade eller motståndare till att visa sig nakna för sina barn.

Tabell 2. Ej sett föräldrarna nakna vid 3 år.

	Ej sett modern naken %	Ej sett fadern naken %
Pojkar	8	11
Flickor	8	14

Tabell 3. Mödrarnas attityd till nakenhet inför sina barn, 3 år gamla.

	Pojkars mödrar %	Flickors mödrar %
Ogenerad	71	70
Lite generad	23	26
Mycket generad	5	1
Vill absolut inte visa sig naken för barnen	1	1

Barnens egen blyghet för att visa sig nakna tycks emellertid vara under kraftigt utveckling under åren 3 till 5 år, som framgår av tabell 4.

Inga signifikanta könsskillnader förekommer.

Tabell 4. Barnens attityd inför att andra ser dem nakna.

	Ogenerade Pojkar %	Flickor %
3 år	87	81
4 år	66	70
5 år	54	58

Blyghet inför nakenhet inom olika socialgrupper. I den stora Sifundersökningen från 1967 om sexuallivet i Sverige (26) rapporterades större blyghet för att visa sig nakna hos föräldrar från socialgrupp III och mindre hos socialgrupp I och II. Också i makarna Newsons intervjuundersökning med 709 mödrar till engelska 4-åringar från 1968 (20) visade sig stora socialgruppsskillnader i samma riktning.

Vi undersökte därför om det också i vårt material förelåg socialgruppsskillnader härvidlag. Mödrarna indelades i 2 grupper 1) sådana som bedömdes vara ogenerade och 2) övriga. Av tabell 5 framgår procentuella fördelningar inom socialgrupperna. Som synes skiljer sig främst socialgrupp I från övriga. Jämförelsen socialgrupperna emellan går i samma riktning som Sifos och Newsons resultat.

Tabell 5. Mödrarnas inställning till nakenhet inom olika socialgrupper.

Ogenerade		%
Soc.gr.	I	91
	II	73
	III	64

Upptäckten av könsskillnaden. Tabell 6 ger procenttalet för barn som inte kommenterat könsskillnaden vid 3, 4 och 5 år, de åldrar, vi frågat mödrarna därom.

Tabell 6. Procent barn som ej kommenterat den fysiska könsskillnaden.

	3 år %	4 år %	5 år %
Pojkar	50	24	16
Flickor	39	21	16

Vid 3 år är det omkring 40 % av flickorna och hälften av pojkarna som ej kommenterat könsskillnaden. Motsvarande procenten barn vid 5 år som dittills aldrig kommenterat könsskillnaden har för både pojkar och flickor minskat till 16 %.

Barnens kommentarer. På vår fråga om barnen sagt något om könsskillnaden har mödrarna stundom svarat mycket kortfattat och haft svårigheter att återge barnens kommentarer. Även om vi alltså inte för alla barn som kommenterat könsskillnaden har uppgifter om vad de sagt, kan det ändå vara av intresse att se i vilken utsträckning de uppgifter vi har ger stöd åt en del av Freuds teorier om den tidiga sexualutvecklingen t. ex. "Penisneid" hos flickor och pojkars uppfattning om penis existens hos mödrar, systrar och kvinnliga lekkamrater.

Vid genomgång av de uppgifter som mödrarna lämnat får man ett intryck av att intresset och upptagenheten av problemet med könsskillnaden varit stort hos både pojkar och flickor. Om en liten 3-årig flicka finns antecknat att hon varje morgon i 9 månaders tid sagt: "pojkar har "Putte", flickor har "Puttelina".

Om 25 % av pojkarna finns noterat att de undrat över var moderns, systemens eller flickkamrats penis är. Några pojkar har direkt påstått att modern har en penis. I och för sig kan det vara naturligt att i ett stadium av egocentriskt tänkande pojkarna först utgår från sig själva och tror att andra är likadant skapade men sedan upptäcker skillnaden. Om 21 % av flickorna finns det anteckningar om att de någon gång under småbarnsåldern 3—5 år sagt att de vill ha penis eller poängterat att pappa eller bröder har vad de saknar eller tyckt att det var konstigt att de inte har likadan.

Lägger man härtil dem, som enligt mödrarnas uppgifter försökt stå och kissa som pappa, bror eller pojkamrat eller sagt att de vill vara pojke eller man, stiger procenttalet till 44.

Några flickebarn tänker sig det som ett högre utvecklingsstadium och tror att de får en penis när de blir stora. Uppfattningen att flickor anser sig själva defekta har också noterats. En 2-åring sade till sig själv: "Stackars lilla Sissi, Sissi sönder". En annan 2-åring som brukade leka med 3 småpojkar, som visade sin förvåning och uttryckte sitt beklagande till "stackars Ann", sade till sig själv: "Titta vilken liten, liten svans jag har!" En annan uppmanade mamma att följa med och söka rätt på vad hon tappat. Man har också antecknat att åtskilliga pojkar varit stolta över sitt könsorgan och ansett det kvinnliga sämre, medan det endast om en flicka finns noterat att hon ansåg sitt sexualorgan mycket finare än brödernas.

"Kärt barn har många namn": för manligt könsorgan har noterats 32 olika benämningar medan det kvinnliga i barnamun lever sitt undanskymda liv med endast 14 benämningar.

Sexualupplysning i hemmen

Frekvens. Under senare årtionden har en kraftig propaganda bedrivits för att få föräldrarna att ge sina barn sexuell upplysning. I vad mån hindras de fortfarande av blyghet och hämningar?

Enligt de senaste undersökningar som gjorts i Sverige på 60-talet är det på sin höjd omkring hälften av barnen som fått sexuell upplysning av föräldrarna (ännu lägre procenttal blir det när

man frågat efter första informationskälla). Dessa undersökningar gäller barn födda på 40-talet och första åren av 50-talet. Uppgifterna är hämtade dels från intervjuer med *mödrar* (Jonsson-Kälvestens undersökning av Stockholmspojkar 7—16 år gamla), dels från *ungdomar* (Lindroth-Rundbergs enkät — 1967 av 17—18 åringar i Örebro) och USSU:s enkätundersökning läsåret 67—68 i årskurs 9 (15—16 åringar) gymnasiet årskurs 2 (17—18 åringar) (SOU 1969:28) samt från vuxna i Sifos enkät 1969 (SOU 1969:2). I samtliga undersökningar var det vanligare att föräldrarna gav sexuell upplysning till flickorna än till pojkarna (6, 15, 27). När barnen i vår undersökning var 4 och 5 år intervjuades mödrarna om sin sexualupplysning. Det gällde 2 punkter: var barn kommer ifrån och vilken roll fadern spelar för barns tillkomst. När barnen var 6—14 år fyllde mödrarna i formulär härom.

Få barn — endast ett tiotal — har fått direkt felaktig information av mödrarna. Men trots detta har en del barn oriktiga föreställningar, som de fått från annat håll eller som de själva kommit fram till. Men storken har definitivt flugit sin kos. Vi har endast funnit en mamma som berättat om storken i följande version: lägger man ut en sockerbit på fönsterblecket kommer storken och lägger dit ett barn. Andra felaktiga föreställningar man gett är att man köper barn eller hämtar dem på sjukhus, eller att barnen kommer från himlen. ”Änglarna tittar ner från himlen och ser vilka som behöver barn och sedan kommer en ängel ner med barn”.

Stundom låter man barnen leva kvar i de felaktiga föreställningar de har och underlåter att ge adekvat upplysning, dels för att man anser att det är för tidigt ge upplysning, dels för att man är rädd för att de ska fråga vidare. Bland felaktiga föreställningar barnen haft utan att mödrarna förmedlat dem, är t. ex. tron att om man äter riktigt mycket blir man tjock och får en baby. Barnen drar väl sina logiska slutsatser av sin kunskap: de vet att man blir tjock, när man äter, de får reda på att man är tjock, när man har barn i magen, då drar de slutsatsen att äter man mycket, så får man barn i magen. En 5-åring gav en annan version på

Inte förrän vid 9 års ålder är det över hälften av barnen som i hemmet fått upplysning om faderns roll, vid 12 år endast drygt 75 %.

det temat, när mamma talade om att hon hade ett barn i magen. Hon frågade, om mamma ätit upp den, så den kommit i magen. Det förekommer också att man tror att man blåser in babyn i magen.

Inte alla barn mottar kunskapen om att de legat i mammas mage med glädje. Några tycker det är konstigt, andra blir förgäddade och förnekar det.

Av *fig. 1.* framgår i vilken utsträckning mödrarna under åren 4—9 år gett sina barn upplysning om att barn ligger i mammas mage före födelsen och *fig. 2.* ger kumulativa procenten barn som upplysts om faderns roll vid barnalstring under åldrarna 4—14 år.

När barnen var 4 år har ungefär 60 % av mödrarna talat om att barn ligger i sin mammas mage före födelsen. Procenttalet ökar snabbt under de 2 följande åren. Från 7-årsåldern är praktiskt taget alla upplysta härom. Vid 9 år finns ingen, som inte fått den upplysningen. Annorlunda ställer det sig när det gäller att upplysa om faderns roll. Här är man oftare generad för att ge upplysning och

Fig. 1. Upplysning om barn i M:s mage. Kumulativ procentkurva för pojkar och flickor.

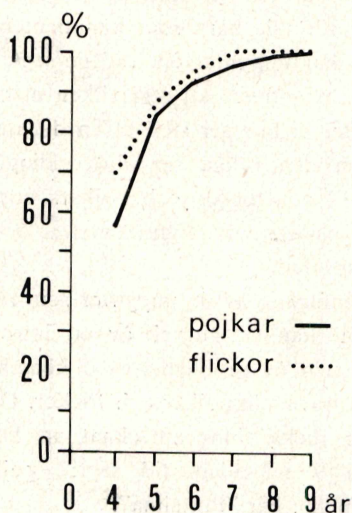
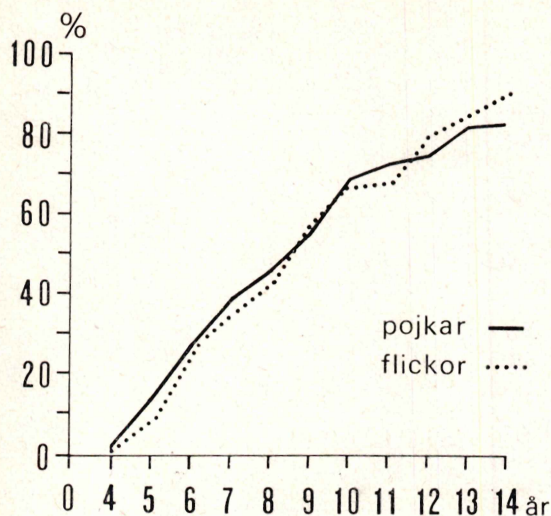

Fig. 2. Uppllysning om F:s roll. Kumulativ procentkurva för pojkar och flickor.

man ger den mycket senare. Endast någon procent av barnen får veta det vid 4 år. Till 6 år har andelen ökat till i runt tal en fjärdedel. Inte förrän vid 9 år är det hälften, som fått den upplysningen, vid 12 år endast drygt 75 %. Vid 14 år, då vi för sista gången ställde frågan, är det 17 % av pojkarnas mödrar och 10 % av flickornas som aldrig upplyst sina barn härom. Det innebär ju inte att barnen går oupplysta; andra har gett upplysning, kamrater, syskon, lärare, böcker, tidningar och TV. Mödrarna tror ofta att barnen vet, fastän mödrarna ingenting sagt.

I regel har inte heller pappa gett upplysning, där mamma låtit bli.

Sexuell upplysning i olika socialgrupper. Vid 4 år, då omkring 60 % av mödrarna gett upplysning om varifrån barn kommer, relaterades upplysning till socialgrupp. Likaså jämfördes socialgrupperna när det gällde upplysning om faderns roll. Här sammanfördes barn som fått upplysning under de första 8 åren och ställdes mot dem som inte fått det under samma åldersperiod. Resultaten återfinns i tabell 7 a och b.

Som synes är socialgrupp I:s barn tidigast med att få kunskap om både det ena och det andra. När det gäller upplysning om "baby i mammas mage" är skillnaden endast signifikant mellan socialgrupp I och III för pojkar.

Tabell 7. Andel upplysta barn inom olika socialgrupper.

a) Om baby'n i M:s mage

(när barnen var 4 år)

		Pojkar %	Flickor %	Alla %
Soc. gr.	I	79	77	78
	II	61	71	65
	III	44	63	53
Sign. nivå	I/II	—	—	—
	I/III	<.02	—	<.02

b) Om F:s roll

(när barnen var 4—8 år)

Soc. gr.	I	63	75	68
	II	42	38	40
	III	40	36	38
		}41		}37
				}39
Sign. nivå	I/II+III	<.10	<.02	<.005

Sexualupplysning och moderns ålder. Det ligger väl nära till hands att förmoda att förmågan och villigheten att ge sina barn sexualupplysning skulle vara större hos yngre mödrar med tanke på ungdomars friare syn på sexuallivet. I Sifos undersökning visade det sig också att yngre vuxna (—30 år) oftare fått sexualupplysning än äldre.

Mödrarna i vår undersökning indelades i 2 grupper: 1) unga mödrar (—25 år) och 2) övriga (från 26 år—).

När det gäller upplysning om var barn kommer ifrån (när barnen var 4 år) fanns det inga signifikanta skillnader mellan yngre och äldre mödrar. Men det förelåg en skillnad mellan könen. De äldre mödrarna gav oftare tidig upplysning till flickorna (71 %) än till pojkarna (55 %). Skillnaden var signifikant på <.05.

Vad upplysningen om faderns roll beträffar föreligger en signifikant skillnad på <.05 mellan yngre och äldre mödrar. 52 % av de unga mödrarna har gett sådan upplysning då barnen var 4—8 år, medan endast 38 % av mödrarna över 25 år gjort så; här föreligger inga signifikanta skillnader mellan upplysningen till pojkar och flickor.

Barnens lek med genitalia

Frekvens. De flesta författare t ex Freud (3, 4), Gruda-Skard (5), Jonsson (7), Lampl-DeGroot (13), Lomholt (16), Mussen, Konger och Kagan (18), Rutter (22), Schjelderup (23), Sylvander (25) tycks vara ense om att lek med könsorganen är mycket vanligt under småbarnsåren, särskilt 3—5 år. Likaså följer man ofta Freud i spåren och talar om att det är mera sällsynt med sådan lek från 6—7 års ålder fram till puberteten. Men större statistiska undersökningar över frekvensen tycks vara tunnsådda när det gäller småbarnsåldern och första skolåren. Makarna Newson, som på 60-talet intervjuat 709 engelska mödrar i ett engelskt stadssamhälle, rapporterar att 36 % av barnen vid ett år lekte med sina genitalia medan endast 17 % gjorde det, när de var 4 år (19.20). I Sears, Mac-coby och Levins (1957) (24) undersökning som omfattar intervjuer med 379 amerikanska mödrar

Tabell 8. Lek med könsorganen 9 mån.—5år.

	Till-fälligt %	Regel-bunden vana %	Samt- liga %	Signifi- kansnivå för köns- skillnad
9 mån.				<.001
Pojkar	52	20	72	
Flickor	29	1	30	
12 mån.				<.001
Pojkar	65	21	86	
Flickor	54	4	58	
18 mån.				—
Pojkar	66	14	80	
Flickor	65	7	72	
2 år				<.02
Pojkar	64	10	74	
Flickor	54	5	59	
3 år				<.001
Pojkar	60	14	74	
Flickor	44	4	48	
4 år				<.001
Pojkar	51	12	63	
Flickor	29	4	33	
5 år				<.001
Pojkar	42	15	57	
Flickor	15	9	23	

Tabell 9. Lek med könsorganen 6—9 år.

	Sällan %	Ibland %	Minst 1 g/dag %	Samt- liga %	Signifi- kansnivå för köns- skillnad
6 år					<.001
Pojkar	34	46	4	85	
Flickor	29	14	0	43	
7 år					<.001
Pojkar	35	44	4	82	
Flickor	27	12	0	40	
8 år					<.001
Pojkar	30	35	5	69	
Flickor	16	7	0	23	
9 år					<.001
Pojkar	32	26	2	60	
Flickor	13	7	0	20	

till förskolebarn i 5-års åldern, uppgav två femtedelar av mödrarna att de aldrig sett sina barn masturbera. Masturbation definieras av Sears etc. som varje aktivitet från barnets sida genom vilket det stimulerar sina genitalia, en definition som ungefär täcker vad vi avsett med vår fråga.

De data vi insamlat täcker perioden 9 mån. till 9 år. Från det barnen var 9 mån. och sedan årligen till 5 år har mödrarna i vår undersökning intervjuats angående barnens lek med könsorganen. Svaren har indelats i följande kategorier: 1) ingen vana, 2) tillfälligt och 3) regelbunden vana.

När barnen var 6—9 år fick mödrarna årligen fylla i frågeformulär där hithörande fråga formulerades på följande sätt: Har ni sett honom (henne) hålla i eller leka med sitt könsorgan? Här har svaren indelats i kategorierna: 1) aldrig, 2) sällan, 3) ibland och 4) dagligen. Tabell 8 och 9 ger procenttalen för pojkar och flickor under åldrarna 9 mån.—9 år och signifikansnivå för skillnaden mellan pojkar och flickor.

Enligt mödrarnas uppgifter är vanan mest frekvent under perioderna 1—3 år och 6—7 år för både pojkar och flickor fastän på olika nivåer. Den allra vanligaste åldern är för pojkar ettårs-åldern. Då har 86 % setts leka med genitalia i större eller mindre utsträckning. För flickorna är den vanligaste åldern 18 månader med 72 %. Procenttalet

sjunker för pojkarnas vidkommande till 57 % vid 5 år och för flickornas till 23 %. Sedan tycks det vid 6—7 år bli vanligare med respektive 85 och 82 % för pojkarna och 43 och 40 % för flickorna för att sedan till 9 år minska ner till 60 % för pojkarna och 20 % för flickorna. Huvudparten utgöres genomgående av dem som gjort det mera tillfälligt eller ibland.

Den höga frekvensen i spädbarnsåldern är väl mest att betrakta som ett upptäckande av och en undersökning av den egna kroppen.

Könsskillnader. Som framgår av tabell 8 och 9 uppger mödrarna att pojkarna leker avsevärt mer än flickorna. Signifikanta skillnader på $<.001$ — nivå föreligger vid alla åldrar utom vid 18 månader och 2 år. Vid 18 mån. är skillnaden inte signifikant och vid 2 år endast på $<.02$ procentsnivå. Att pojkar leker mer med sina könsorgan har tidigare konstaterats av bl a Levy (1928) (14) och Koch (1935) (12) och Newsons (19, 20) i undersökningar från småbarnsåldern.

Barnens regelbundna eller dagliga lek med genitalia i relation till socialgruppering, moderns ålder och barnets ordningsnummer. Barnens lek med genitalia relaterades till socialgrupp, moderns och barnets ordningsnummer. Gruppen där regelbunden eller daglig lek rapporterades minst vid ett undersökningstillfälle under åren 9 mån.—9 år har ställts mot övriga. Av tabell 10 framgår resultaten vad socialgruppering beträffar.

Som synes är det pojkarna i socialgrupp III som står för den mest frekventa leken, medan socialgrupp II leker minst med genitalia. Endast för pojkarna är skillnaden mellan II och III signifi-

Tabell 10. Regelbunden eller daglig lek med genitalia 9 mån.—9 år inom olika socialgrupper.

	Pojkar %	Flickor %	Signifikansnivå för socialgruppsskillnader	Pojkar	Flickor
Soc. gr. I	58	23	I/II	—	—
II	47	27	I/III	—	—
III	69	30	II/III	$<.05$	—

kant. För flickorna förekommer inga signifikanta skillnader.

Mödrarna indelades i unga (—25 år) och övriga (26 år —) mödrar. En jämförelse mellan de båda gruppernas barn gav inga signifikanta skillnader vare sig för pojkar eller flickor.

Inte heller förelåg det några signifikanta skillnader för första barn jämförda med övriga.

Mödrarnas ingripande gentemot barnens fingrande på sexualorganen. Mödrarna tillfrågades från 9 mån.—5 år om de ingrep mot fingrandet på sexualorganen.

Resultatet framgår av tabell 11.

Tabell 11. Mödrarnas ingrepp vid barnens fingrande på sexualorganen 9 mån — 5 år.

(Procenten beräknad på de barn som lekt med genitalia)

Ålder	Pojkar %	Flickor %	Signifikansnivå för könsskillnad
9 mån.	22	40	< 10
12 mån.	28	26	—
18 mån.	12	36	< 001
2 år	26	43	< 05
3 år	44	40	—
4 år	53	64	—
5 år	64	63	—

Mödrar ingriper oftare ju äldre barnen blir. När barnen var fem år (sista året då mödrarna intervjuades härom) ingrep ungefär 2/3 av mödrarna. Efter de två första åren ökar mödrarnas ingrepp mot pojkarna markant, vid den periods början då barnen enligt Freud når det falliska stadiet i sin libidinösa utveckling. Förmodligen upplever då mödrarna mer än tidigare sina pojkar som mankön. Dessförinnan har de mera betraktats som babies.

Vid 18 mån. och 2 år ingriper mödrarna signifikant oftare mot flickorna. Sears et al fann en svag tendens för mödrar att vara mer tillåtande gentemot pojkars än flickornas lek med genitalia. Det går i samma riktning som våra resultat fastän vi fann det begränsat till en mycket tidig ålder, 18 mån. och 2 år.

Endast 15 % av flickornas mödrar och 10 % av

pojkar har konsekvent ingripit vid varje ålders-tillfälle (från 9 mån — 5 år) de sett barnen leka med könsorganen. En högre procent, 33 % av flickornas och 28 % av pojkarnas mödrar, har varit konsekventa med att aldrig ingripa, det är en åtskilligt högre procent än i Sears et al undersökning, där endast 4 % aldrig ingrep. Det sätt som mödrarna oftast nämnt att de använt är att "saga till att man inte får göra så". Därefter vanligast är att man tar bort barnets hand. På tredje plats nämns som metod att man försöker avleda. 32 barn har skrämmts med att man får ont eller att man inte kan kissa eller att det är farligt. 17 barn har fått veta att det är fult och 13 barn har slutligen fått dask på fingrarna.

När det gäller *moderns ingripande* gentemot barnens lek med könsorganen, föreligger inga signifikanta socialgruppskillnader för de 5 första åren sammantagna. Inte heller ingrep unga mödrar (—25 år) mindre än övriga mödrar (26 år—) eller första barns mödrar mer än övriga barns mödrar mot lek med genitalia under de första 5 åren sammantagna.

Diskussion

För det första kan man konstatera att vi liksom andra har funnit barnsexualiteten vara ett område som åtskilliga mödrar känner sig blyga att ventiler. Visserligen förefaller det snarare lättare här i landet än på andra håll, men blygheten gör att data kan bli osäkra. Utifrån dessa förutsättningar skall vi ta upp några av våra data till diskussion.

Upptäckten av den fysiska könsskillnaden har från psykoanalytiskt håll tillmätts stor betydelse för barnens fortsatta personlighetsutveckling. Psykoanalysens uppfattning om den tidiga utvecklingen bygger mestadels på material man får fram vid analys av vuxna människor.

Därför är det av intresse att se vad mera di-

Vad flickorna beträffar hade 44 % någon gång under småbarnsåldern 3—5 år uttalat eller betett sig på ett sådant sätt att det kunde uppfattas som "Penisneid".

rekta barnstudier ger. Vad för belägg kan vi finna för sådana Freuds teorier som "Penisneid" och pojkars uppfattning om att alla människor är försedda med penis? Man kan väl säga att våra data ger stöd åt Freuds uppfattning beträffande innehållet i de barnsliga funderingar över könsskillnaden, även om vi inte funnit belägg för dem i den omfattning Freud antog. Vi fann att 25 % av pojkarna någon gång i åldern 3—5 år frågat var moderns, systemens eller kvinnlig lekkamrats penis fanns. Vad flickorna beträffar hade 44 % någon gång under samma tid uttalat eller betett sig på ett sådant sätt att det kunde uppfattas som "Penisneid" i vid bemärkelse, allt enligt mödrarnas uppgifter. Med tanke på att åtskilliga mödrar haft svårt att återge vad barnen sagt, ger dock våra data inte tillräckligt underlag för att fastställa frekvensen.

Vad *sexualupplysningen* beträffar har man i de senaste undersökningarna (6, 15, 27) här i Sverige konstaterat att på sin höjd hälften av föräldrarna gett sina barn upplysning. Jämförelsevis oftare tycks mödrarna i vår undersökning ge en riktigare och bättre sexualupplysning. Det intrycket står sig också när man tar del av utländska undersökningar. Makarna Newson i England (1968) uppger att 35 % av mödrarna givit felaktig upplysning till sina 4-åringar. Och då räknade man ändå inte som felaktig upplysning svaret att barnet kommer från himlen. 46 % av de engelska 4-åringarnas mödrar tyckte det var för tidigt att i 4-årsåldern berätta att babyn kommer från mammas mage. Endast 20 % av 4-åringarna hade fått den informationen, medan 60 % av våra 4-åringar visste detta. Vi kan också konstatera att så gott som alla barn i vår undersökning fått den upplysningen före skolåldern. Men även om storken definitivt flugit sin kos och våra data tyder på att det numera är bättre ställt än tidigare så finns det fortfarande brister, isynnerhet när det gäller upplysning om faderns roll. Det är förvånande att 17 % av pojkarnas och 10 % av flickornas mödrar låtit sina barn bli 14 år utan att de någon gång fört den på tal.

I tidigare svenska undersökningar gav föräldrarna oftare upplysning till flickorna än till poj-

karna. Här tycks våra resultat peka på att en utjämning är på väg.

Vad barnens lek med genitalia angår får vi frekvenstal som vida överstiger de som makarna Newson och Sears et al rapporterar från sina undersökningar, vilka är de som är närmast jämförbara med vår. Sears et al sätter inte stor tilltro till sanningshalten i mödrarnas uppgifter på det här området. De menar att mödrarna skiljer sig mycket ifrån om möjligheter att observera och villighet att rapportera. Dessutom kan mödrar som störs av barnens lek med genitalia försöka att undvika att se den.

Tänkbara förklaringar till de olika frekvenstalen kan naturligtvis vara en mer eller mindre noggrann registrering, olika villighet att ventilera och olika inställning till att förhindra lek med genitalia. Det senare tycks vara fallet både i den amerikanska och engelska undersökningen jämförda med vår. Endast 4 % av de amerikanska mödrarna var helt permissiva gentemot småbarnsonen. Och endast 10 % av mödrarna i makarna Newsons undersökning var inställda på att inte ingripa. Motsvarande procenttal i vår undersökning är betydligt högre.

Våra procenttal för totalfrekvensen för lek med genitalia stöder inte den utbredda uppfattningen om främst 3—5 år som den vanligaste perioden för småbarnsonani.

4 och 5 år har lägre procenttal än 6 och 7 år. Under perioderna 1—3 år och 6—7 år är vanan mest frekvent. Den gängse uppfattningen får ju för övrigt inte heller något stöd i makarna Newsons undersökning, där mödrarna uppgav att 36 % lekte med genitalia vid ett år och endast 17 % vid 4 år.

Sears menar också att man inte har belägg för att "genital sensitivness increases or changes during early years of childhood. Many children of both sexes learn to stimulate themselves at a quite early age, often before they walk".

Rutter (22) anser att Freuds uppfattning om en latensperiod från 6—7 årsåldern och till puberteten inte håller streck och tycker att man för en gångs skull kan beskylla Freud för att ha underskattat sexualiteten. Rutter anser det dock troligt

Man kan för en gångs skull beskylla Freud för att ha underskattat sexualiteten.

att barnen under den s k latensperioden mer följer sitt intresse för sex.

Det finns inte tidigare data som kontinuerligt är från år följer utvecklingen under både småbarns- och tidig skolålder. Tyvärr är det också svårt att i våra data följa den mera i detalj, då förfaringsättet för upptagning och registrering ändrades vid 6 år. I vad mån detta kan ha påverkat resultaten är svårt att avgöra. Men det finns väl ingen anledning anta att mödrarna skulle vilja rapportera mer då de fyllde i formulär än när de intervjuades.

Man kan med stöd av våra data gott hålla med Rutter om att den tidiga s k latensperioden långt ifrån ger intryck av att vara en asexuell period. Förklaringen kan väl vara att barnsexualiteten nu inte undertrycks i samma utsträckning som tidigare.

Om ökningen i frekvensen vid 6 och 7 år verkligen är reell, vad ska den tänkas sammanhänga med? Är det "6-årsålderns" allmänna kris och oro som ökar leken med sexualorganen?

Det mest frapperande i våra procenttal är kanske dock de markanta könsskillnader vi funnit. Genomgående är de signifikanta på <.001-nivån. Undantag härifrån utgör åldrarna 18 mån.—2 år. Vid 18 mån. är skillnaden inte signifikant, vid 2 år endast på <.02-procentsnivån. Det är i de åldrarna vanan är mest frekvent hos flickorna. Att skillnaden är markant redan vid 9 mån. och ett år då det väl mest är fråga om ett upptäckande av den egna kroppen, kan väl tänkas ha sin förklaring i det manliga könsorganets synliga placering. De följande åldrarna, 18 mån. och 2 år, då skillnaderna är minst mellan pojkar och flickor, är just de åldrar där mödrarna signifikant oftare in-

Det mest frapperande är kanske dock de markanta könsskillnaderna.

Också i vår undersökning gjorde många gånger hämningar mot att fritt ventilera barnens sexvanor sig gällande.

griper mot flickornas lek med könsorganen. En del av förklaringen till att flickorna senare leker mindre med könsorganen kan ligga häri. Framför allt kan man tänka sig att ingripandet är betydelsefullt för att det sker på ett så tidigt stadium i utvecklingen.

Men man kan fråga sig om de låga procenttalen för flickorna inte också kan sammanhånga med eventuella skuld känslor hos mödrarna på det här området och till följd därav oförmåga att observera lek med sexualorganen. Man får då förutsätta att mödrarna mer identifierar sig med sina flickbarn och därför har svårare att se och observera leken hos dem. Sears, Maccoby och Levin (24) anser att den metod mödrarna mest använde för att förhindra onani var att undvika stimulering, ofta genom att ignorera det och helst inte nämna det. Det ligger väl också i naturens ordning att mödrarna som mest stått för uppföstran verkar mer stimulerande på pojkarna än flickorna, ännu ett skäl som kan förklara att flickorna leker mindre med sina genitalia. För övrigt kan det ju tänkas sammanhånga med flickornas identifiering med sina sexualhämmande mödrar; sex har ju ofta ansetts mindre passande för kvinnor.

I utländska undersökningar (se t ex Sears et al och Newson) rapporteras markanta *socialgruppskillnader*, när det gäller mödrarnas inställning till sex. Skillnaderna går i den riktningen att högsta socialgrupp är mest permissiv och lägsta socialgrupp minst.

Också i vår undersökning pekar åtskilliga av våra data i samma riktning, fastän inte så markant. I makarna Newsons undersökning t ex är det så kraftiga skillnader mellan högsta och lägsta socialgrupp som 63 % när det gäller att berätta om varifrån barn kommer. På den punkten fann vi också socialgruppskillnader; pappas roll vid barn-

alstring var socialgrupp I:s mödrar likaså tidigare med att berätta om.

Vi fann också att mödrar i socialgrupp I var minst generade för att visa sig nakna för sina småbarn.

Däremot fann vi inga signifikanta skillnader mellan socialgrupperna när det gällde att ingripa gentemot leken med genitalia. Har populärböckernas upplysning om vådorna härav nått fram över hela linjen här i landet mer än på andra håll?

Slutligen fann vi en socialgruppskillnad enbart när det gäller pojkarna. Socialgrupp III:s pojkar leker signifikant mer än socialgrupp II:s, när det gäller frekvent lek med genitalia.

Överhuvud är det förvånande hur få uppgifter av mer systematiskt slag som finns tillgängliga över småbarns sexvanor. De författare som lämnar uppgifter betonar ofta hur bristfälliga och osäkra de är.

Också i vår undersökning gjorde många gånger hämningar och fördomar mot att fritt ventilera barnens sexvanor sig gällande, även om man tycker sig se att det är värre på andra håll. Intressant vore att veta vad de sista årens "genombrytande av sexvallen" betytt på det här området. Troligen kommer framtidens mödrar att lättare kunna prata om sina barns sexualitet och därmed ge oss en säkrare kunskap.

LITTERATURFÖRTECKNING

1. *Burlingham, D. och Freud, A.*: Barn utan familj. Kooperativa förbundets förlag, Stockholm 1948.
2. *Conn, J. H. and Kanner, L.*: Childrens awareness of sex differences. *J. of Child Psychiatry* I, 1947.
3. *Freud, S.*: Der Untergang des Ödipuskomplexes i *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*, X. Band, 1924.
4. *Freud, S.*: Einige psychische Folgen des anatomischen Geschlechtsunterschieds. *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*. XI. Band, 1925.
5. *Gruda-Skard, Å.*: Barn i vardagslivet. Natur och Kultur, Stockholm, 1964.
6. *Jonsson, G., Kälvesten, A.-L.*: 222 Stockholmspojkar. Stockholms Kommunalförvaltning, 1964.

7. *Jonsson, G.*: Sexualitet hos barn och ungdom i Sexologi red. Israel, J. Uppsala, 1970.
8. *Karlberg, P., Klackenber, G., Klackenber-Larsson, I., Lichtenstein, H., Stensson, J. and Svennberg, I.*: The development of children in a Swedish urban community. A prospective, longitudinal study. I Introduction, design and aims of the study up to the time the children are 3 years of age. Description of the group of studied children. Acta Paediat Scan, Suppl. 187, 1968.
9. *Klackenberg, G.*: A prospective, longitudinal study of children. Acta Paediat Scan, Suppl. 224, 1971.
10. *Kinsey, A., Pomeroy, W., Martin, C.*: Sexual Behavior in the Human Male. W. B. Saunders Comp., Philadelphia and London, 1948.
11. *Kinsey, A., Pomeroy, W., Martin, C., Gebhard, P.*: Sexual Behavior in the Human Female. W. B. Saunders Comp., Philadelphia and London, 1953.
12. *Koch, H. L.*: An analysis of certain forms of so-called "nervous habits" in young children. J. Genet. Psychol. 46, 1935.
13. *Lampl-DeGroot, J.*: The Psychoanalytic Study of the Child. Vol. V International Universities Press Inc. New York 1950.
14. *Levy, D.*: Fingersucking and accessory movements in early infancy. The American Journ. of Psychiatry, nr 7, 1928.
15. *Linderoth, H. och Rundberg, B.*: Skolungdomars sexualupplysning och sexualvanor. Prel. rapport från regionsjukhusets barn- och ungdomspsykiatriska klinik och skoldirektionens hälsovårdsavdelning (stencil) Örebro, 1964.
16. *Lomholt, M.*: Börnepsykiatri, Rosenkilde og Bagger, Köpenhamn 1970.
17. *Macfarlane, J. W., Allen, L., Honzik, M.*: A Developmental Study of the Behaviour Problems of Normal Children between Twentyone Months and Fourteen Years. University of California Press, Berkeley & Los Angeles, 1954.
18. *Mussen, P. H., Conger, J. J., Kagan, J.*: Child Development and Personality. Harper & Row. London 1963
19. *Newson, J. and E.*: Infant Care in an Urban Community. Allen and Unwin, London 1963.
20. *Newson, J. and E.*: Four Years Old in an Urban Community. Allen and Unwin, London 1968.
21. *Pomeroy, W. B.*: Pojkar och sex. Stockholm 1969.
22. *Rutter, M.*: Normal Psychosexual Development. Ed. S. Chess & A. Thomas: Annual Progress in Child Psychiatry and Child Development. Brunner/Mazer, New York 1972.
23. *Schjelderup, H.*: Psykologi. Wahlström & Widstrand, Stockholm 1968.
24. *Sears, R. R., Maccoby, E. E., Levin, H.*: Patterns of Child Rearing. Evanstone, III: Row, Peterson, 1957.
25. *Sylvander, I.*: Barnsexualitet. Psykologisk, pedagogisk Uppslagsbok, Almqvist & Wiksell, Uppsala 1975.
26. *Zetterberg, H. L.*: Sex i Sverige. Bonnier, Stockholm 1969.
27. Sexual- och samlevnadsundervisning (USSU). Statens offentliga utredningar. 1974: 59.

Begär vår rekvisitionslista för enklare beställning av individuella recept- och kvittoblanketter. Ni får snabb leverans och förstklassigt arbete.

fotoprint TRYCKERIAKTIEBOLAGET FOTOPRINT
Kungsbacka Telefon 0300/110 00 -1 -2

Leverantör av trycksaker till bl. a. landsting, sjukhus och privatpraktiserande läkare.